

Explaining the cultural and social indicators affecting tourism development in the industrial city of Asaluyeh

Hossein Ahmadi 0000-0009=2348-2549

PhD Candidate, Department of Sociology, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran

Gholamreza Jafarinia¹ 0000-0002-4858-1399

Associate Professor, Department of Sociology, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran

Ali Shams al-Dini 0000-0001-9757-4331

Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Shiraz Branch, Azad Islamic Institute, Shiraz, Iran

Abstract:

In this study, the local cultural and social indicators of the Asaluyeh region will be discussed, as well as those that are effective in developing tourism. The data collection method is a survey. The data collection tool is a randomly distributed questionnaire among the participants. The statistical population in this study includes all tourism experts in the city of Asaluyeh, hoteliers, tourists in the town of Asaluyeh, etc. The age range is from 18 to 60 years old, 5742 people, and the sample size is 360 people, considering the statistical population by simple probability. In this study, the questionnaire on cultural dimensions of tourism development by Javadian (2013) and the questionnaire on social dimensions of tourism development by Benta et al. (2012) and Sharpley and Telfer (2012) were used. The validity of the questionnaires was determined through convergent validity, and the reliability of the questionnaires was determined using Cronbach's alpha, which was more than 7. The research hypotheses were tested using SPSS 26 and Smart PLS 4 software. The results showed that cultural indicators, including language, customs and festivals, literature and mythical figures, architecture, ethnic diversity, religions and rituals, tourism development and strengthening, and social indicators, including quality of life, facilities and amenities, local community participation, crowding and congestion, responsibility, social solidarity, social resilience, social support, and institutional trust have a significant impact on the development and strengthening of the tourism industry in the city of Asaluyeh, and the rate of this effectiveness is 87.8 percent. All dimensions of development are affected by the cultural and social dimensions of the present study. The main question of this research: What cultural and social factors are effective in the growth or decline of tourism in Asaluyeh? Tourism development in Asaluyeh is considered an effective factor in combating poverty, leading to economic prosperity and, as a result, improving the quality of life of people and increasing social welfare. It also familiarizes other communities with the culture and values of Asaluyeh. Good cultural and social communication and relationships are established.

Keywords: Culture, Society, Development, Sustainable Tourism Development, Asaluyeh

¹ Corresponding Author: Jafarinia_reza@yahoo.com

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی

عسلویه

حسین احمدی

دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران

غلامرضا جعفری نیا^۲

دانشیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران

علی شمس‌الدینی

دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵

تاریخ ارسال: ۱۴۰۳/۱۰/۲

چکیده

این پژوهش به آن‌دسته از شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی بومی منطقه عسلویه می‌پردازد که، در توسعه گردشگری آن مؤثر هستند. روش پژوهش پیمایشی ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه است که، بین مشارکت‌کنندگان به صورت تصادفی پخش شد. جامعه آماری شامل کل کارشناسان حوزه گردشگری شهر عسلویه، هتلداران، گردشگران شهر عسلویه و غیره بود. دامنه سنی از ۱۸ تا ۶۰ سال، برابر با ۵۷۴۲ نفر، می‌باشد که حجم نمونه برابر با ۳۶۰ نفر به صورت احتمالی ساده به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شدند. در پژوهش از پرسشنامه ابعاد فرهنگی توسعه گردشگری جوادیان (۱۳۹۲) و پرسشنامه ابعاد اجتماعی توسعه گردشگری بنتا و همکاران (۳۰۱۲) و شارپلی و تلفر (۱۳۹۱) استفاده شد. روایی پرسشنامه‌ها از طریق روایی همگرا و پایایی از طریق آلفای کرونباخ تعیین شد که بیشتر از ۰.۷ بود. آزمون فرضیه‌های پژوهش با استفاده از نرم افزارهای SPSS ۲۶ و Smart PLS 4 انجام شد و نتایج نشان داد که شاخص‌های فرهنگی شامل: زبان، آداب و رسوم و اعیاد، ادبیات و شخصیت‌های اسطوره‌ای، معماری، تنوع قومی، ادیان و آیین‌ها، توسعه و تقویت گردشگری و شاخص‌های اجتماعی شامل: کیفیت زندگی، امکانات و تسهیلات، مشارکت-پذیری جامعه محلی، ازدحام و شلوغی، مسئولیت‌پذیری، همبستگی اجتماعی، تاب‌آوری اجتماعی، حمایت اجتماعی، اعتماد نهادی بر توسعه و تقویت صنعت گردشگری در شهر عسلویه تأثیر معناداری دارند و میزان این اثر بخشی برابر با ۸۷.۸ درصد است. تمامی ابعاد توسعه تحت تأثیر ابعاد فرهنگی و اجتماعی می‌باشد. توسعه گردشگری در عسلویه عامل مؤثری برای مقابله با فقر محسوب می‌شود و موجب رونق اقتصادی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی می‌شود. هم چنین باعث آشنایی دیگر جوامع با فرهنگ و ارزش‌های عسلویه می‌شود. ارتباط و روابط فرهنگی و اجتماعی خوبی پیدا می‌شود.

کلید واژه‌ها: فرهنگ، اجتماع، توسعه، توسعه پایدار گردشگری، شهر عسلویه.

مقدمه و بیان مسأله

صنعت گردشگری از صنایع پردرآمد برای اقتصاد هر کشور محسوب می‌شود. رونق گردشگری در یک کشور نشان دهنده ثبات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن است. سیاست‌های یک کشور در مقیاس ملی و جهانی بر عرضه و تقاضای گردشگری آن کشور مؤثر است تا با حفظ فرهنگ و چگونگی محافظت از فرهنگ محلی و چشم‌اندازهای طبیعی آگاه شوند (اکبرپور و اربابی، ۱۳۹۴). گردشگری پدیده‌ای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، محیطی و سیاسی است. این پدیده باعث به وجود آمدن جریان مالی در اجتماع و مکان‌های مختلف می‌شود. گردشگری تأثیر مثبتی بر اقتصاد، جامعه، فرهنگ و محیط زیست دارد. از جمله سهم آن در تولید ناخالص داخلی، بهبود زیرساخت‌ها، حفاظت و بازسازی فرهنگ و افزایش آگاهی محیط زیستی است (رضایی عارف و همکاران، ۱۴۰۳). امروزه جایگاه صنعت گردشگری به جایی رسیده است که به عنوان بزرگ‌ترین صنعت خدماتی جهان محسوب می‌شود و در بسیاری از کشورهای جهان، این صنعت، منبع اصلی درآمد ارزی، اشتغال‌زایی، رشد اجتماعی و فرهنگی، افزایش سطح رفاه، عرصه‌ای برای رشد بخش خصوصی و وسیله‌ای برای توسعه ساختار زیربنایی می‌باشد. در بسیاری از کشورهای جهان که به توسعه گردشگری پرداخته اند، تأثیرات در خور توجهی بر اقتصاد مشاهده می‌شود. از طرفی این صنعت می‌تواند در توسعه منطقه‌ای نیز نقشی مؤثر ایفا کند (امیدزاده و همکاران، ۱۴۰۲). این صنعت پس از صنایع خودروسازی، ساختمان و غذایی، چهارمین صنعت برتر جهان می‌باشد. بنا بر گزارش سازمان جهانی گردشگری می‌توان گفت صنعت گردشگری در حال تبدیل شدن به بزرگ‌ترین و پردرآمدترین صنعت جهان می‌باشد. این صنعت در حال حاضر ۱۱ درصد از تولید ناخالص، ۱۰ درصد از اشتغال، ۵ درصد از صادرات و ۵ درصد از سرمایه‌گذاری جهانی را به خود اختصاص داده است (قره‌قول، ۱۳۹۹: ۵۸). روابط صنعتی و تضادهای کارگری، از پدیده‌های مهم اداره اجتماعات دوره معاصر است که باید مورد توجه عموم برنامه‌ریزان و مسئولان اداره امور هر جامعه قرار گیرد. از آنجایی که کارگران، از مهم‌ترین کنشگران بخش صنعت اقتصاد هستند، توجه به روابط آن‌ها با سایر کنشگران صنعتی، می‌تواند نقش به‌سزایی در درک تغییرات کلان جامعه

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه

داشته باشد (جلالی، ۱۴۰۳). این صنعت علاوه بر ایجاد سلسله فعالیت‌های جدید در کشور و اشتغال‌زایی مستقیم، سایر بخش‌های اقتصادی را هم تحت تأثیر قرار داده و بخش‌هایی مانند حمل و نقل، تولید و توزیع مواد غذایی، سوخت و انرژی، صنایع دستی و صنعت ساختمان را رونق بخشید. وجود پتانسیل‌های گردشگری در کشورها به معنی جذب درآمدهای ارزی بوده و از این رو مورد توجه دولت‌ها قرار گرفته است. در این میان، کشورهایی که تولیدات صنعتی مطلوبی برای صادرات نداشته و از سویی به منابعی مانند نفت جهت کسب درآمدهای ارزی دسترسی نداشته‌اند توجه بیشتری به این صنعت نموده‌اند (مؤمنی و صالحیان، ۱۳۹۰: ۱۶۸). گردشگری به مثابه صنعتی مؤثر و تأثیرگذار بر جوامع توانسته است توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان را به خود جلب کند (امیدزاده و همکاران، ۱۴۰۲). پژوهشگران و مسئولان گردشگری عسلویه به این نتیجه و این پرسش اساسی رسیده‌اند که چه شاخص‌ها و مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی در عسلویه باید تقویت شود و بهبود یابد تا گردشگری در این منطقه رشد بیشتر و بهتری داشته باشد؟

صنعت گردشگری فرصت‌های جدیدی را برای بسیاری از کشورها، شهرها و مناطق شهری و روستایی و فرصت‌های شغلی متعددی را برای کارآفرینان محلی ایجاد می‌کند (قاسمی و همکاران، ۱۴۰۳). فرصت‌هایی همانند هتل‌سازی و ساخت و گسترش انواع غذاخوری، رونق کافه‌ها، درمانگاه و مراکز بهداشتی درمانی، خدمات پزشکی، پرداختن و تعمیر کارهای زیربنایی و زیرساخت‌هایی مثل جاده‌ها، خیابان‌ها، کوچه‌ها و معابر، ساختارهایی مثل آب، برق، تلفن، گاز و غیره وضعیت بهتری پیدا می‌کنند. تورگردان‌ها و تورلیدرها رشد می‌کنند و اطلاعات خود را افزایش می‌دهند. پایانه‌های مسافربری، فرودگاه و اسکله‌ها وضعیت بهتری پیدا می‌کنند و خدمات بهتری ارائه می‌کنند. مدیران بخش خصوصی باید بدانند که نقش آن‌ها در رونق گردشگری مانند اماکن مقدسه در رونق اماکن مقدسه است یعنی آن‌ها باید بدانند با تمام قدرت به معرفی و تبلیغ جاذبه‌های گردشگری کشور بپردازند. بی‌برنامه بودن بخش خصوصی به دلیل سختی برنامه‌ریزی نیست، بلکه به دلیل فقدان هماهنگی بین اجزای مختلف بخش خصوصی است و این که نوگرا نیستند (علیپور و گلپور، ۱۳۹۸: ۱۴).

...پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال نوزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴

رقابت میان شهرها، به عنوان مقاصد گردشگری، شهرها را ناگزیر به یافتن راهکارهایی برای متمایز شدن این موضوع از سایر شهرها و مقاصد کرده‌است (اقبال مقدم و همکاران، ۱۴۰۳). اشتغال زایی این صنعت به گونه‌ای است که هم کارگران ساده بدون مهارت و هم صاحبان مهارت‌های گوناگون می‌توانند در این صنعت مشغول به کار شوند (نادری دوست و شجاعی باغینی، ۱۴۰۱). وجود شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی هر منطقه بر روی گردشگری تأثیر به سزایی دارد. برخی پیشرفت‌ها و یا موانع در صنعت گردشگری آن منطقه به وجود آورد. آشنایی با روش گردشگری و مسائل مهم آن و این که بتوانیم بهترین نوع گردشگری داشته باشیم که از دنیای نو عقب نباشد نیاز به علم افزایی و مطالعه و رشته‌های دانشگاهی دارد که در کنار دیگر رشته‌های مرتبط با آن می‌تواند زمینه‌ساز پیشرفت گردشگری باشد. به عبارتی گردشگری در کنار سایر شغل‌ها ارزش و اعتبار پیدا می‌کند (حسن زاده، ۱۳۹۴: ۴۱). توسعه پایدار و گردشگری سبز تنها به معنای نجات منابع اکو توریستی نیست، بلکه عنوان نجات جهان مطرح است. توسعه گردشگری پایدار شهری، از یک سو بهبود کیفیت زندگی شهروندان، جذب گردشگران و افزایش درآمد شهری را هدف می‌گیرد و از سوی دیگر، محیط زیست را در تداوم و ارتقای پایداری بهره‌برداری گردشگری حفظ می‌کند (کریمی و همکاران، ۱۴۰۳). در پژوهش حاضر سعی شده‌است با رویکردی متفاوت به بحث گردشگری در نواحی صنعتی پرداخته شود. در این تحقیق به شاخص‌های فرهنگی شامل: زبان، آداب و رسوم و اعیاد، ادبیات و شخصیت‌های اسطوره‌ای، معماری، تنوع قومی، ادیان و آیین‌ها، توسعه و تقویت گردشگری و شاخص‌های اجتماعی شامل: کیفیت زندگی، امکانات و تسهیلات، مشارکت پذیری جامعه محلی، ازدحام و شلوغی، مسئولیت پذیری، همبستگی اجتماعی، تاب‌آوری اجتماعی، حمایت اجتماعی و اعتماد نهادی مؤثر بر توسعه گردشگری در عسلویه پرداخته شده‌است.

شهرستان عسلویه از شمال با شهرستان مهر استان فارس، از شرق با شهرستان پارسیان استان هرمزگان، از غرب با شهرستان کنگان و از جنوب با خلیج فارس همسایه است. عسلویه یک شهر بندری و مرکز شهرستان عسلویه از توابع استان بوشهر در جنوب ایران و در کرانه خلیج فارس است. این بندر تا مرکز استان (بندر بوشهر) ۲۹۰ کیلومتر فاصله دارد. منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس در گستره جغرافیایی

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه

شهرستان عسلویه قرار دارد و حدود ۱۰۵ کیلومتر از میدان گازی پارس جنوبی که در میان خلیج فارس واقع شده (دنباله حوزه گنبد شمالی قطر) فاصله دارد. محدوده منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس براساس مصوبه هیئت وزیران و شورای عالی مناطق آزاد تجاری - صنعتی به این شرح تعیین گردیده است: از غرب به روستای شیرینو، از جنوب به خلیج فارس، از شمال به دامنه ادامه سلسله جبال زاگرس و بخش اسیر شهرستان مهر و از شرق به روستای چاه مبارک. این محدوده طبق مصوبه هیئت وزیران ۱۰۰۰۰ هکتار بوده که براساس استانداردها تفکیک می‌گردد. این منطقه در شرق استان بوشهر در حاشیه خلیج فارس در ۳۰۰ کیلومتری شرق بندر بوشهر و در ۴۲۰ کیلومتری غرب بندر لنگه و در ۵۷۰ کیلومتری غرب بندرعباس واقع است و حدود ۱۰۰ کیلومتر با حوزه گاز پارس جنوبی که در میان خلیج فارس واقع شده (دنباله حوزه گنبد شمالی قطر) فاصله دارد.

طبق سرشماری رسمی سال ۱۳۹۵ جمعیت شهر عسلویه ۱۳٬۴۷۶ نفر بود. مذهب مردمان این شهر شیعه و سنی می‌باشد. زبان بومیان عربی می‌باشد. یکی از آثار دیدنی شهرستان عسلویه، آسیاب آبی قدیمی است که در فهرست آثار ملی نیز ثبت شده است. موزه مردم‌شناسی، سواحل تفریحی و نخلستان‌های زیبا از دیگر دیدنی‌های عسلویه هستند. (<https://fa.wikipedia.org/wiki>)

پیشینه پژوهش داخلی

فروزش و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیقی با عنوان تدوین برنامه مدیریت استراتژیک گردشگری جزیره هرمز در میان راهبردهای تدافعی، راهبرد تعیین قواعد برای خرید و فروش، جلوگیری از راه‌اندازی مشاغل مرتبط با گردشگری توسط افراد غیربومی، در جهت حمایت از جامعه محلی و جلوگیری از خارج شدن سرمایه از جزیره هرمز اولویت‌های اول مدیریتی و ایجاد سامانه الکترونیکی برای ثبت ورود و خروج طبیعت گردان به سواحل بکر با هدف کم کردن آسیب‌های وارده به اکوسیستم‌ها و تشویق گردشگران به استفاده از اقامت گاه‌های بوم گردی برای حمایت از جامعه محلی راهبردهای دوم مدیریت منطقه برای گردشگری هستند.

...پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال نوزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴

پرمایه و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شهر لاهیجان یافته‌ها و نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که جاذبه‌های طبیعی، جاذبه‌های تاریخی، وجود امنیت کافی در شهر لاهیجان به ترتیب مهم‌ترین عوامل مؤثر بر جذب گردشگری در این شهر است.

پیشینه پژوهش خارجی

رامکایسون (۲۰۲۳) در پژوهشی به بررسی اثرات اجتماعی درک شده گردشگری و کیفیت زندگی: یک مدل مفهومی جدید پرداخت. نتایج نشان داد تأثیرات اجتماعی ادراک شده ساکنان از گردشگری تأثیر مستقیمی بر اعتماد بین فردی ساکنان دارد. همچنین بیان می‌کند که تأثیرات اجتماعی ادراک شده ساکنان از گردشگری و اعتماد بین فردی آن‌ها تأثیر مستقیمی بر دل‌بستگی به مکان ساکنان دارد. مدل پیشنهادی علاوه بر این، دل‌بستگی به مکان را برای اعمال تأثیر مستقیم بر نیت رفتاری طرفدار اجتماعی و محیطی ساکنان در نظر می‌گیرد. رفتار طرفدار اجتماعی برای تأثیرگذاری بر رفتار طرفدار محیط‌زیست پیشنهاد شده است. رفتارهای طرفدار اجتماعی و محیطی بیشتر برای تأثیرگذاری بر حمایت ساکنان از توسعه گردشگری پیشنهاد شده است. سپس این چارچوب حمایت ساکنان از توسعه گردشگری را برای اعمال تأثیر مستقیم بر کیفیت زندگی کلی ساکنان در نظر می‌گیرد. مشارکت‌های نظری، مفاهیم عملی برای گردشگری جامعه و گردشگری پایدار به طور کلی مورد بحث قرار می‌گیرد.

گاسپارینی و ماریوتی (۲۰۲۳) در پژوهشی به بررسی شاخص‌های گردشگری پایدار به عنوان ابزار سیاست‌گذاری پرداختند. نتیجه می‌گیریم که تاکنون شاخص‌های گردشگری پایدار توسعه‌یافته در کاربرد ابزاری و نمادین محدودی داشته‌اند، در حالی که نقش مفهومی آن‌ها، مربوط به فرآیند یادگیری اجتماعی ناشی از اجرای آن‌ها، می‌تواند پیش‌شرطی برای ظهور نقش‌های دیگر در نظر گرفته شود. علاوه بر این، نقش شاخص‌ها در سیاست‌گذاری ارتباط تنگاتنگی با بافت حاکمیتی خاص، تأثیرگذاری و تأثیرپذیری از آن دارد.

مبانی نظری پژوهش

طی چند دهه اخیر شاهد رشد چشمگیر صنعت گردشگری، به‌ویژه در اروپا، بوده‌ایم و سفرهای بین‌المللی برای تعطیلات کوتاه بسیار مرسوم شده‌است. گردشگران از درآمد بیشتر و اوقات فراغت

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه

بیشتری برخوردار شده‌اند. همچنین از سطح تحصیلات و ذائقه‌های متنوع بیشتری هم بهره می‌گیرند؛ لذا امروزه بیش از هر زمان دیگری در پی کیفیت برتر هستند. همچنین تغییراتی در سبک زندگی ایجاد شده که تعاریف فعلی گردشگری را زیر سؤال برده‌اند. امروزه خرید انواع محصولات گردشگری از طریق اینترنت صورت می‌گیرد. برخی از سایت‌های اینترنتی تخفیف‌های زیادی را برای این محصولات در نظر گرفته‌اند که با هدف جلب مشتری صورت می‌گیرد. چرا که با سایر مراکز تفاوت‌های زیادی دارند. ساخت و ساز و تخریب طبیعت نیز اغلب می‌تواند جلوه‌های زیبایی مناطق مذکور را تغییر داده و کاهش گردشگر را سبب شود. این وضعیت در کاستا براوا در اسپانیا طی دو دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ کاملاً مشهود بوده‌است (ابراهیمیان واقع نژاد، ۱۴۰۲: ۱۰).

امروزه تنها ۱ درصد از منطقه عسلویه و فضای سبز آن دست نخورده باقی مانده‌است که این امر باعث ایجاد بحران در جذب گردشگر در این منطقه شده‌است. گردشگری پایدار با وقوف مردم نسبت به اثرات چشمگیر این صنعت بر جوامع شهرت بیشتری پیدا می‌کند. گردشگری در حال حاضر در کشورهای در حال توسعه روبه رشد نهاده و به‌ویژه در فعالیتهای اقتصادی آن‌ها اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد و از عناصر اصلی درآمد ناخالص ملی محسوب می‌شود. در سالیان اخیر تعطیلات دوم یا همان تعطیلات رسمی در میان قشرها مردم از جمله درآمدزایی بیشتر بسیار مورد توجه قرار گرفته‌است. ترکیبات خاص در بسته‌های (پکیج‌های) گردشگری و مراکز عرضه این خدمات مثل مراکز اسکی که در پایان هفته مورد توجه قرار می‌گیرند یا در ایام تعطیل پایان هفته به پارک ملی یا شهری زیبا می‌روند به این درآمدزایی کمک کرده‌است. در ۲۶ دسامبر ۲۰۰۴ در اثر واقعه سونامی که به علت زمین‌لرزه شدید اقیانوس هند در گرفت و مرز کشورهای آسیایی این اقیانوس و مالدیو را درنوردید هزاران تن ناپدید شدند و بسیاری از گردشگران جان باختند. این واقعه و عملیات پاک‌سازی این مناطق سبب شد تا در صنعت گردشگری در منطقه به شدت آسیب ببیند. اخیراً بعضی از شرکت‌های ایرانی اقدام به ارائه خدمات راهنمایی و پرداخت تورهای گردشگری و مکان‌های تفریحی خارجی را در ایران انجام می‌دهند (ابراهیمیان واقع نژاد، ۱۴۰۲: ۱۱).

...پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال نوزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴

امروزه گردشگری به عنوان یکی از پدیده‌های منتج از نقش انسان از دیدگاه علوم مختلف نظیر جغرافیا اقتصاد، جامعه‌شناسی مورد بررسی قرار می‌گیرد. به همین دلیل تاکنون تعاریف متعددی از گردشگری با توجه به موضع دیدگاهی هر یک از شاخه‌های علوم نامبرده صورت گرفته‌است که برخی از آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. گردشگری، به علت خاصیت بین رشته‌ای خود قابلیت نگرش‌های متفاوتی دارد که خود سبب ارائه‌ی تعاریف بسیاری از آن به زبان‌های متفاوت شده‌است. گردشگری به مجموعه‌ی فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که در طول مسافرت یک گردشگر اتفاق می‌افتد و شامل هر فعالیتی از قبیل: برنامه‌ریزی سفر، مسافرت به مقصد، اقامت، بازگشت و یا حتی یادآوری خاطرات سفر است (شاطری و ملاقاسمی، ۱۴۰۲: ۷).

چارچوب نظری

گردشگری به دلیل حوزه‌های وسیع و قابلیت‌های متنوع و متعدد موجود در آن رهیافت نوین منبع درآمد به شمار می‌آید که در نتیجه موجب اشتغال‌زایی و توسعه زیربنایی در مناطق مستعد می‌شود (میرزاده کوهشاهی و همکاران، ۱۴۰۳). گردشگری امروزه در اشکال مختلف خود بیشتر مناطق به ویژه شهرها و روستاهای گردشگر پذیر را تحت تأثیر مستقیم خود قرار داده‌است (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۴۰۰: ۷۴). ارتقاء بخش خدمات و اشتغال‌زایی در بخش گردشگری علاوه بر ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری در ابعاد مختلف بخشی از پایداری اجتماعی را به عنوان نوعی از گذران اوقات فراغت به همراه دارد. گردشگری با همه تأثیرات مفید خود در حیطه‌های مختلف، از شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی تأثیر پذیر است. کشور ایران نیز به عنوان یکی از کشورهای برتر در زمینه داشتن جاذبه‌های گردشگری با دارا بودن شاخص‌های فرهنگی متنوع و بومی و همچنین وضعیت اجتماعی متفاوت در نقاط مختلف جغرافیایی از وضعیت گردشگری خاصی برخوردار می‌باشد که یکی از این مکان‌های خاص دارای تنوع فرهنگی و اجتماعی ویژه نیز شهر عسلویه می‌باشد که نیاز است بحث توسعه گردشگری در این منطقه با استفاده از رویکردهای نظری مختلف به بحث گذاشته شود، این در حالی است که در ارتباط با بحث رابطه بین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی با بحث توسعه گردشگری نظریه‌های مختلفی ارائه شده‌است.

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه

همان‌طور که بانو و همکاران (۲۰۲۲) نشان دادند که افزایش پیری جمعیت و شهرنشینی تقاضا برای گردشگری را بالا برده است. هدف توسعه گردشگری ایجاد فراغت می‌باشد. بخش انرژی‌های تجدیدپذیر از گزینه‌های اثرگذار بر توسعه گردشگری است. استخراج منابع طبیعی از گزینه‌های مرتبط با توسعه گردشگری است. رشد اقتصادی و فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌تواند گزینه‌های توسعه گردشگری را ارتقا دهد. این محققین توسعه گردشگری را تحت تأثیر مؤلفه‌های زیر می‌دانند. این مؤلفه‌ها شامل نوآوری‌های صنعتی در گردشگری، رشد اقتصادی، انرژی‌های تجدیدپذیر، منابع طبیعی و انرژی‌های تجدیدپذیری می‌باشد که به دلیل ارزانی و پایداری تمایل گردشگران به استفاده از مقصد را تقویت می‌کند. هم‌چنین منابع طبیعی بیشتر و فراوان‌تر از گزینه‌های توسعه گردشگری است (میری و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۰).

در مطالعه ای دیگر یونیارتی و همکاران در سال (۲۰۲۲) اثبات کردند که اجرای سیاست توسعه مناطق گردشگری به اعتبارات مالی بستگی دارد. هر چه سطح اعتبارات مالی بیشتر باشد توسعه مناطق گردشگری بهتر خواهد بود. دسترسی دشوار و امکانات و زیرساخت‌های از گزینه‌های مهم برای توسعه گردشگری می‌باشد. انتظار بر این است که گردشگری بتواند میزان تمایل به درخواست‌های مقصد سفر را تأمین نماید و این گزینه مهم‌ترین عامل برای جذب گردشگر در یک مقصد می‌باشد. این کار توسعه گردشگری را ارتقا می‌دهد. هم‌چنین می‌تواند امکانات گردشگری را برای یک مقصد خاص بسیج نماید. هم‌چنین ریدرستات و همکاران در سال (۲۰۲۲) نشان دادند که توسعه گردشگری با فقر اجتماعی ارتباط دارد. توسعه گردشگری هم‌چنین با نقش‌های میانجی توسعه انسانی و رشد اقتصادی قابل بررسی است. روابط بین توسعه گردشگری، رشد اقتصادی، توسعه انسانی و فقر از گزینه‌های اصلی به شمار می‌رود. ارتباط سطح توسعه گردشگری با فقر معمولاً یک رابطه مستقیم باشد. به عبارتی افزایش توسعه گردشگری به صورت مستقیم بر روی فقر منطقه‌ای اثرگذار است. پیچیدگی‌های بین توسعه گردشگری و فقر نیاز به مطالعه بیشتری دارد. سیاست‌گذاران و مدیران می‌توانند برای بهبود اثر گردشگری بر فقر از متغیرهای میانجی استفاده نمایند (میری و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۱). هم‌چنین رج و همکاران در سال (۲۰۲۲) در نظریه خود اثبات کرد که پیامدهای سیاست گردشگری پایدار به محیط بستگی دارد. رشد اقتصادی،

....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال نوزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴

گردشگری بین‌المللی، آموزش، مصرف انرژی تجدید پذیر معمولاً با توسعه گردشگری در ارتباط است. استفاده از انرژی‌های تجدید پذیر و تشکیل سرمایه ناخالص انتشار گازهای گلخانه‌ای سطح توسعه گردشگری را تحت تأثیر قرار می‌دهد. تشکیل سرمایه در مسیر فعالیت‌های گردشگری پایدار مؤثر نبوده است. شاخص آموزش و مصرف انرژی‌های تجدید پذیر، اهمیت پیشرفت آموزشی در مسیر نفوذ انرژی‌های تجدید پذیر را مشخص می‌کند (پیراحمدی، ۱۴۰۲: ۷). در ادامه نیز گانون و همکاران در سال (۲۰۲۱) در نظریه خود اثبات کردند که توسعه گردشگری می‌تواند تحت تأثیر ادراک ساکنان قرار گیرد. به عبارتی توسعه گردشگری معمولاً با تغییراتی که در متغیر ادراک ساکنان ایجاد می‌شود، دچار تغییر می‌شود. زمانی که سازمان در نظر داشته باشد سطح توسعه گردشگری را تغییر دهد، پیشنهاد می‌شود که ابتدا سطوح مرتبط با متغیر ادراک ساکنان را تغییر دهد. در نهایت این که گیلوویک و مک ایتنوش در سال (۲۰۲۰) نشان دادند که دسترسی یکی از ملاحظات در توسعه گردشگری است. نحوه قرارگیری گردشگری از گزینه‌های مهم برای توسعه آن به شمار می‌رود. توسعه گردشگری از سیاست‌های اصلی دولت‌ها می‌باشد. نتایج توسعه گردشگری زمانی ملموس می‌شود که پایداری در اقتصاد گردشگری ایجاد شود. افزایش مشارکت افراد به عنوان مصرف‌کنندگان مقصد گردشگری بر توسعه گردشگری اثرگذار است. مشارکت افراد در تصمیم‌گیری، تغییر در مکان‌ها و مردم گردشگری نیز از گزینه‌های اثرگذار بر توسعه گردشگری است. موانع اجتماعی در کنار مصرف‌کنندگان گردشگری می‌تواند از گزاره‌های توسعه گردشگری باشد (رضائی و شهریزاد، ۱۴۰۰: ۸).

توسعه پایدار صرفاً تک بعدی نیست و ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی را در بر می‌گیرد (بزرگی نیا و همکاران، ۱۴۰۲). امروزه بُعد اجتماعی - فرهنگی با توجه به نقش مهم فرهنگ و عرصه اجتماعی به ویژه ابعاد فرهنگی شامل گویش‌های محلی، آداب و رسوم، معماری محلی، تنوع قومی، مراسم‌های شادی و مذهبی و همچنین ابعاد اجتماعی (کیفیت زندگی، ایجاد اشتغال و کارآفرینی و غیره) در این بخش، از ارزشی همسان با دیگر جنبه‌ها برخوردار شده است. مدیریت و توسعه گردشگری در صورتی می‌تواند موفقیت آمیز عمل کند که ارتباط بین این سه بُعد را به خوبی

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه

شناسایی کند. فناوری‌ها و تکنولوژی‌های جدید، جنبش جدیدی را در جهان و همچنین در حوزه ارتباطات و انتقال دانش به وجود آورده است (درویشی و همکاران، ۱۴۰۳).

تحقیقات مک بس و همکاران (۲۰۰۴) نیز نشان می‌دهد، دیدگاه‌های سنتی توسعه منطقه گردشگری بر عوامل اقتصادی و نوآوری بالقوه در فرآیندهای بالقوه و فنی و بهره‌برداری منابع متمرکز شده است؛ اما عامل مؤثر دیگری که می‌تواند کلیه عوامل فوق را تحت تأثیر قرار دهد، ابعاد فرهنگی و اجتماعی منطقه است که می‌تواند نقشی اساسی در جذب گردشگر داشته باشد.

بنا به همین ضرورت در پژوهش حاضر، سعی بر آن است تا به بررسی ابعاد اجتماعی - فرهنگی مؤثر در توسعه گردشگری پرداخته شود و نگارنده سعی کرده است که جهت تحقیق حاضر از ترکیبی از نظریات مطرح شده فوق را در کنار نظریه توسعه پایدار در گردشگری به کار گیرد. در سطوح مختلف بین المللی، ملی، محلی و صنعت، اسناد سیاست گذاری، ضوابط و جهت دهی‌های برنامه ریزی، نمونه‌های موردی، کدهای اخلاقی برای گردشگران، بیانیه عملکرد خوب و دیگر نشریات همه و همه در سطح وسیعی با تأکید بر موضوعات توسعه گردشگری پایدار در حوزه گردشگری داشتند و همچنین شورای جهانی گردشگری و مسافرت (۲۰۱۰)، توسعه پایدار را احترامی تضمین شده به محیط‌های زیست، فرهنگ‌ها و اجتماعات محلی برابر دانسته است و بالا برده منافع وابسته به گردشگری هم در سطح محلی و هم در سطح جهانی، نیازمند توجه به ابعاد اقتصادی، زیست محیطی و فرهنگی - اجتماعی است که در پژوهش حاضر سعی بر تشریح ابعاد فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در منطقه عسلویه را داریم. براساس مطالعات جوادیان (۱۳۹۱) ابعاد فرهنگی در مطالعه حاضر شامل زبان، آداب و رسوم و اعیاد، ادبیات و شخصیت های اسطوره‌ای، معماری، تنوع قومی، ادیان و آیین ها می‌باشد. همچنین طبق مطالعه شارپلی و تلفر (۱۳۹۱) و اقبالی و همکاران (۱۴۰۰) نیز ابعاد اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری شامل کیفیت زندگی، امکانات و تسهیلات، مشارکت پذیری جامعه محلی، ازدحام و شلوغی، مسئولیت - پذیری، همبستگی اجتماعی، تاب آوری اجتماعی، حمایت اجتماعی و اعتماد نهادی می باشند.

فرضیه‌ها

...پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال نوزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴

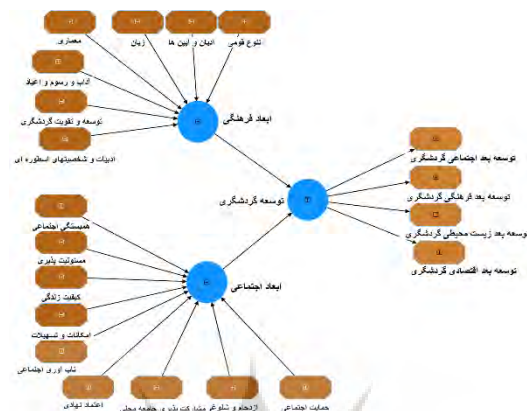
- فرضیه اصلی: شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی بر توسعه صنعت گردشگری در شهر عسلویه تاثیر معناداری دارد.
- ابعاد فرهنگی مؤثر بر توسعه گردشگری شهر عسلویه شامل: زبان، معماری، مذاهب و آیین‌ها، شخصیت‌های تاریخی و غیره است.
- ابعاد اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری شهر عسلویه شامل کیفیت زندگی، حمایت اجتماعی، مشارکت، مسئولیت پذیری و غیره می باشد.
- ابعاد فرهنگی شهر عسلویه بر توسعه گردشگری در این شهر تأثیر معناداری دارد.
- ابعاد اجتماعی شهر عسلویه بر توسعه گردشگری در این شهر تأثیر معناداری دارد.

جدول ۱. تعاریف عملیاتی متغیرها

متغیرها	تعاریف عملیاتی
گردشگری عسلویه	شامل انواع مصادیق گردشگری، بوم گردی و بازدید تفریحی از مکان‌های دیدنی، سواحل، دریا و .. در شهر عسلویه می باشد
شاخص‌های فرهنگی	شامل مواردی است که از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه مسئولین در شهر عسلویه در حوزه فرهنگ، تعاملات فرهنگی و عرصه‌های فرهنگی فعال در حوزه گردشگری معرفی شده اند.
شاخص‌های اجتماعی	شامل مواردی است که از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه مسئولین در شهر عسلویه در حوزه اجتماعی و مسائل جامعه‌شناسی در حوزه گردشگری معرفی شده اند.

مدل مفهومی تحقیق: باتوجه به متغیرهای تعریف شده در قالب متغیر مستقل (ابعاد فرهنگی و اجتماعی) و متغیر وابسته (توسعه گردشگری) مدل مفهومی تحقیق به شرح زیر است.

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

روش تحقیق

این تحقیق از نوع پیمایشی است. تحقیق پیمایشی روشی است برای به دست آوردن اطلاعاتی در باره دیدگاه‌ها، باورها، نظرات، رفتارها، انگیزه‌ها یا مشخصات گروهی از اعضای یک جامعه این روش آماری است که از راه انجام تحقیق و پژوهش علمی میسر می‌شود. (تحقیق پیمایش عبارت است از اجرای پرسشنامه‌ها روی نمونه‌ای از پاسخگویانی که از میان جمعیتی انتخاب می‌شوند و به عبارتی پیمایش مجموعه‌ای از روش‌های منظم و استاندارد است که برای جمع آوری اطلاعات درباره افراد، خانواده‌ها و یا مجموعه‌های بزرگتر مورد استفاده قرار می‌گیرد) (پارس‌مدیر، ۱۳۹۹).

در این تحقیق جامعه آماری (کل) کارشناسان حوزه گردشگری شهر عسلویه، هتل داران، گردشگران شهر عسلویه، بازاریان و غیره می‌باشد. حوزه گردشگری شهر عسلویه است که پس از انجام مطالعه مقدماتی روی بخش کوچکی از جامعه آماری و تعیین انحراف معیار، حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران در سطح خطای ۵ درصد و دقت ۵ برابر با حجم نمونه برآورد می‌شود. دامنه سنی جامعه آماری ۱۸ سال تا ۶۰ سال می‌باشد و طبق برآورد میان دوره‌ای تعداد آن‌ها با احتساب ۵۷۴۲ نفر بود که

...پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال نوزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴

در نیمه دوم سال ۱۴۰۲ در شهر عسلویه حضور داشتند. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شده است. نمونه برابر با ۳۶۰ نفر به دست آمد و این تعداد پرسشنامه به عنوان مبنا قابل قبول است.

$$n \geq \frac{5742 \left(\frac{1}{96}\right)^2 \times \frac{0}{5} * \frac{0}{5}}{\left(\frac{0}{96}\right)^2 (5742 - 1) + \left(\frac{1}{96}\right)^2 * \frac{0}{5} * \frac{0}{5}} = 360.13$$

شکل ۲. فرمول به دست آوردن حجم نمونه

هر یک از متغیرهای مدل مفهومی تحقیق، متغیرهای پنهان یا سازه‌ای می باشند مستقیماً قابل اندازه‌گیری نیستند، باید از پرسشنامه بهره گرفت. پرسشنامه عبارت است از فهرستی مدون از سوالات برای جمع‌آوری اطلاعات از پاسخ‌دهندگان. کاربرد پرسشنامه در اندازه‌گیری و ارزیابی رفتارهای گذشته، طرز فکرها و برداشت‌ها و ویژگی‌های پاسخ‌دهنده است (قره‌باغی، ۱۳۹۰: ۷). پایایی پرسشنامه در پژوهش بنتا و همکاران ۲۰۱۲ (Benta et al. 2012) بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰.۸۹ مورد تأیید قرار گرفت. برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و میدانی، فیش، جدول و نمودار استفاده شده است. در تحلیل آمار توصیفی، عمل تعمیم به افراد گروه خاصی که مورد مشاهده قرار گرفته‌اند محدود می‌شود. در تجزیه و تحلیل توصیفی، پژوهشگر داده‌های جمع‌آوری شده را با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی خلاصه و طبقه‌بندی می‌کند. در تحلیل استنباطی همواره محقق با جریان نمونه‌گیری و انتخاب گروه کوچکی موسوم به نمونه از گروه بزرگتری موسوم به جامعه آماری یا جمعیت اصلی سروکار دارد. (احمدی، ۱۳۹۷)

فرایند اجرای تحقیق

پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، نتایج استخراج و با استفاده از نرم افزار آماری SPSS 26 جداول و نمودارهای آماری تهیه شده است و سپس توصیف و تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از مدل معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار Smart PLS 4 انجام گرفته و میزان ارتباط بین عوامل مذکور از طریق کشف روابط علی بین متغیرهای مکنون یا پنهان با متغیرهای مشاهده شده یا پرسش‌های پژوهش مورد ارزیابی قرار گرفته است.

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه

مدل یابی معادله ساختاری یک رویکرد آماری جامع برای آزمون فرضیه‌هایی درباره روابط بین متغیرهای مشاهده شده و مکنون است که گاه تحلیل ساختاری کوواریانس، مدل یابی علی و گاه نیز PLS نامیده شده‌است؛ اما اصطلاح غالب در این روزها، مدل یابی معادله ساختاری یا به گونه خلاصه SEM است (جودی بیگدیلو و سیم خواه، ۱۳۹۸: ۱۱).

روش و ابزار تجزیه و تحلیل

تجزیه و تحلیل داده‌ها فرایندی چندمرحله‌ای است که طی آن داده‌هایی که به طرق مختلف جمع‌آوری شده‌اند، خلاصه، دسته‌بندی و در نهایت پردازش می‌شوند تا زمینه برقراری انواع تحلیل و ارتباط بین داده‌ها به منظور آزمون فرضیه‌ها فراهم آید. در این فرایند داده‌ها هم از لحاظ مفهومی و هم از جنبه تجربی پالایش می‌شوند و تکنیک‌های گوناگون آماری نقش به‌سزایی در استنتاج و تعمیم به‌عهده دارند (جودی بیگدیلو و سیم خواه، ۱۳۹۸: ۵).

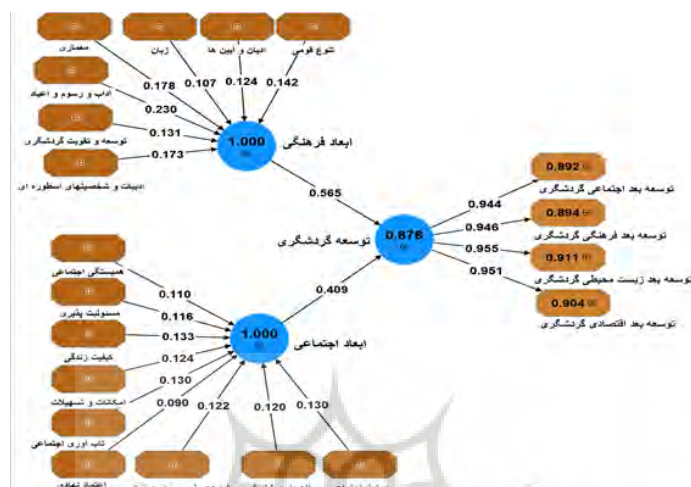
بررسی مدل‌های اندازه‌گیری

مدل اندازه‌گیری مدلی است که رابطه بین متغیرهای کنون و سوالات (گویه‌ها) را مورد بررسی قرار می‌دهد، به همین دلیل نام دیگر آن مدل بیرونی است. اینک به بررسی آزمون‌های مربوط برای مدل اندازه‌گیری می‌پردازیم. نمودارهای زیر مدل در حال استاندارد شده بارهای عاملی و ضرایب مسیر را نشان می‌دهد.

یافته‌ها

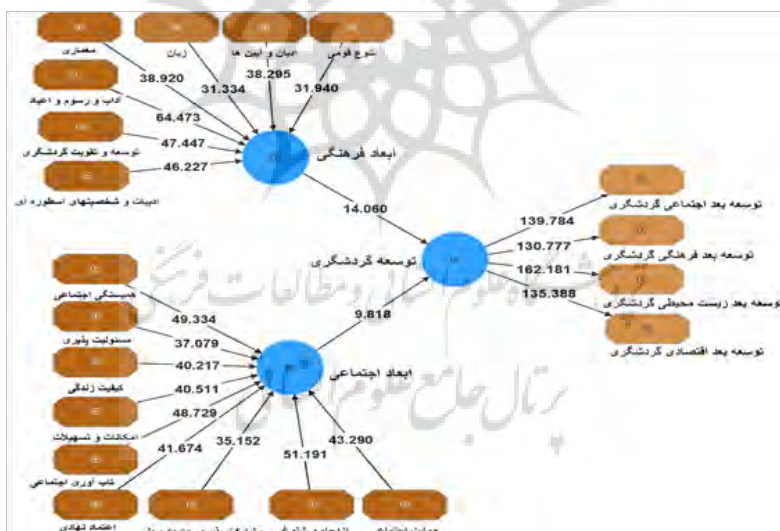
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال نوزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴

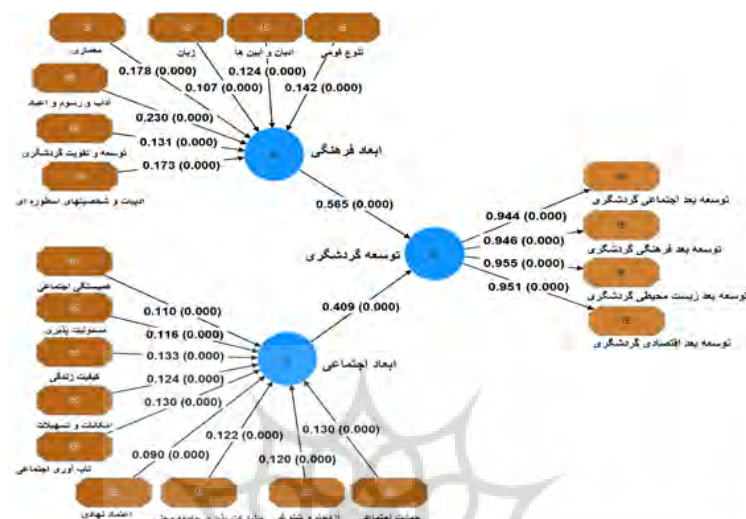
شکل ۳. مدل پژوهش در حالت ضرایب مسیر استاندارد شده (ارزیابی مدل‌های ساختاری)

نمودار زیر مدل تحقیق در حالت ضرایب معناداری تی را نشان می‌دهد

شکل ۴. مدل پژوهش در حالت معناداری تی ارزیابی مدل‌های ساختاری

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه

شکل ۵. مدل پژوهش در حالت سطح معناداری ارزیابی مدل‌های ساختاری

فرضیه اصلی: شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی بر توسعه صنعت گردشگری در شهر عسلویه تأثیر معناداری دارد.

جهت بررسی فرضیه اصلی دو مسیر تأثیرگذاری متغیرهای مستقل (ابعاد فرهنگی و اجتماعی) بر متغیر وابسته (توسعه گردشگری) مورد آزمون قرار داده شده است.

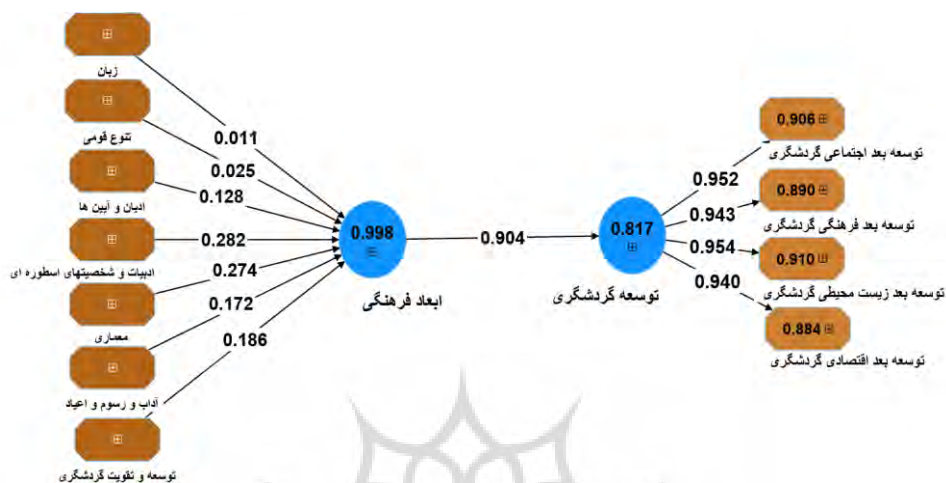
جدول ۲ نتایج مربوط به فرضیه اول تحقیق در جدول زیر آمده است:

مسیر	ضریب مسیر (B)	آماره تی	سطح معنی داری	نتیجه
ابعاد فرهنگی → توسعه گردشگری	.565	14.060	0.00	تأیید شد
ابعاد اجتماعی → توسعه گردشگری	.409	9.818	0.00	تأیید شد

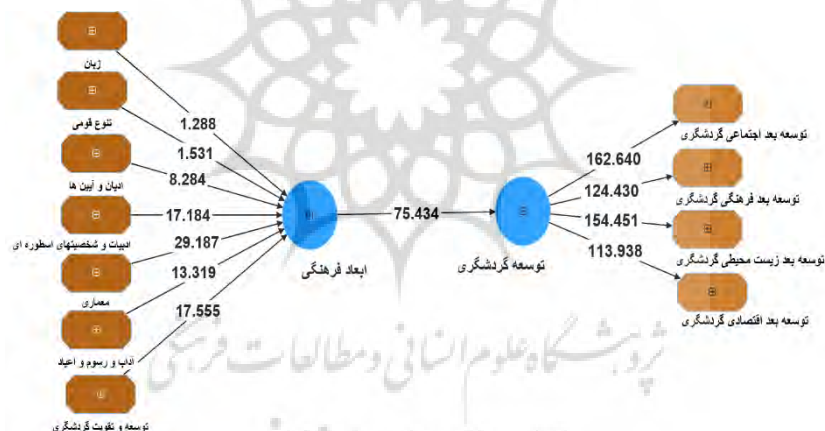
آزمون فرضیات فرعی

فرضیه فرعی اول: ابعاد فرهنگی شهر عسلویه بر توسعه گردشگری در این شهر تأثیر معناداری دارد.

....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال نوزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴

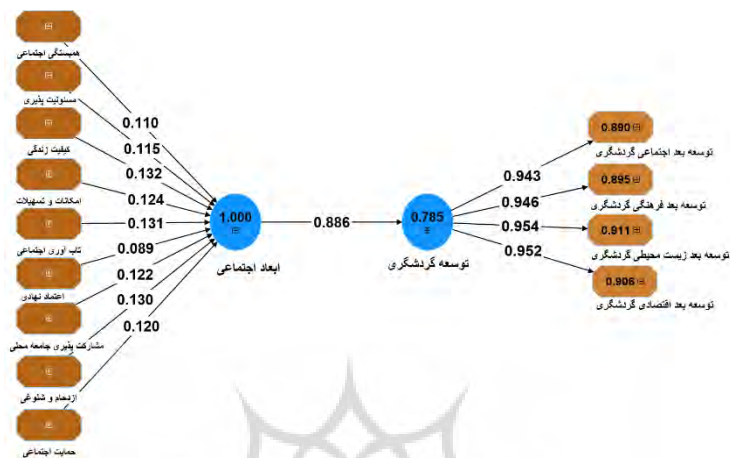
نمودار ۶. مدل فرعی در حالت ضرایب مسیر استاندارد شده

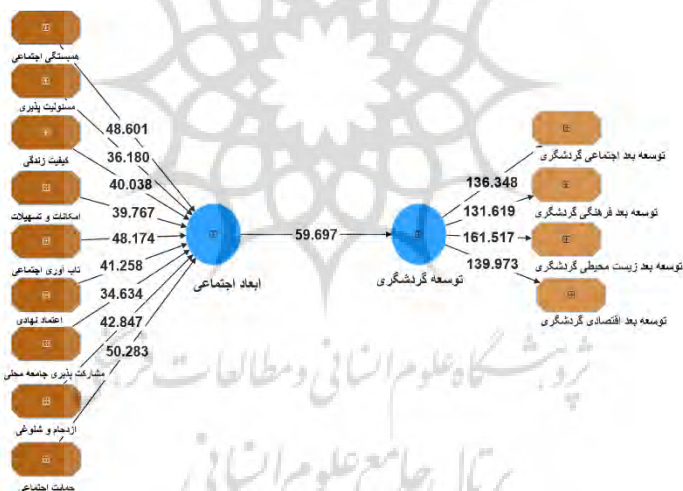
نمودار ۷. مدل فرعی در حالت معناداری تی

فرضیه فرعی دوم: ابعاد اجتماعی شهر عسلویه بر توسعه گردشگری در این شهر تاثیر معناداری دارد.

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه

نمودار ۸. مدل فرعی در حالت ضرایب مسیر استاندارد شده

نمودار ۹. مدل فرعی در حالت معناداری تی

جدول ۳. خلاصه نظریه ها

....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال نوزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴

عنوان فرضیه	نتیجه
فرضیه اصلی	
فرضیه اصلی: شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی بر توسعه صنعت گردشگری در شهر عسلویه تأثیر معناداری دارد.	تأیید شد
فرضیه فرعی	
فرضیه فرعی اول: مؤلفه‌ها و شاخص‌های توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه شامل مؤلفه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، زیست محیطی می‌باشد.	تشریح شد
فرضیه فرعی دوم: ابعاد فرهنگی مؤثر بر توسعه گردشگری شهر عسلویه شامل فرهنگ محلی، صنایع دستی، آداب و رسوم و غیره می‌باشد.	تشریح شد
فرضیه فرعی سوم: ابعاد اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری شهر عسلویه شامل نوع تعاملات مردم، جامعه شهری، مسئولیت‌پذیری، سلامت اجتماعی و غیره می‌باشد.	تشریح شد
فرضیه فرعی چهارم: ابعاد فرهنگی شهر عسلویه بر توسعه گردشگری در این شهر تأثیر معناداری دارد.	تأیید شد
فرضیه فرعی پنجم: ابعاد اجتماعی شهر عسلویه بر توسعه گردشگری در این شهر تأثیر معناداری دارد.	تأیید شد

با توجه به نمودارها و جدول‌ها: شاخص‌های فرهنگی شامل: زبان، آداب و رسوم و اعیاد، ادبیات و شخصیت‌های اسطوره‌ای، معماری، تنوع قومی، ادیان و آیین‌ها، توسعه و تقویت گردشگری و شاخص‌های اجتماعی شامل: کیفیت زندگی، امکانات و تسهیلات، مشارکت‌پذیری جامعه محلی، ازدحام و شلوغی، مسئولیت‌پذیری، همبستگی اجتماعی، تاب‌آوری اجتماعی، حمایت اجتماعی و اعتماد نهادی بر توسعه گردشگری در عسلویه مؤثر هستند و تأثیر معناداری دارند.

فرضیه اصلی: شاخص‌ها و ابعاد فرهنگی و اجتماعی شهر عسلویه بر توسعه صنعت گردشگری در این شهر تأثیر معناداری دارد.

نتایج آزمون فرضیه فوق نشان داد که مقدار آماری و ضریب مسیر برای ابعاد فرهنگی مربوطه به ترتیب برابر ۱۴۰۶۰ و ۰۵۶۵ و برای ابعاد اجتماعی مربوطه به ترتیب برابر ۹۸۱۸ و ۰۴۰۹ برآورد شده‌است. لذا با توجه به این که مقدار عدد معناداری (t-Value) بیشتر از ۱۰۹۶ و سطح معناداری (۰۰۰۰) کمتر از ۰۰۵ بدست آمده، می‌توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای ۰۰۵ معنادار است. پس می‌توان فرضیه اصلی تحقیق با احتمال ۹۵ درصد را تأیید کرد و بیان کرد که شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی بر توسعه صنعت گردشگری در شهر عسلویه "تأثیر معناداری وجود دارد و میزان این اثر بخشی

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه

برابر با ۸۷.۸ درصد است و تمامی ابعاد توسعه شامل توسعه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، زیست محیطی و اقتصادی تحت تاثیر ابعاد فرهنگی و اجتماعی تحقیق حاضر می‌باشد.

باتوجه به نتایج به دست آمده در حوزه تأیید فرضیه فوق و ارزیابی این نتایج به سایر مطالعات انجام شده در این زمینه و این که شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی بر توسعه صنعت گردشگری در شهر عسلویه تأثیر معناداری دارد، می‌توان بیان کرد که توسعه گردشگری در جوامع مختلف تحت تأثیر فاکتورهای مختلفی است که اجتماع و فرهنگ‌ها مقاصد گردشگری از مهمترین آنها می‌باشد.

فرضیه فرعی اول: شاخص‌ها و ابعاد فرهنگی شهر عسلویه بر توسعه گردشگری در این شهر تأثیر معناداری دارد.

نتایج آزمون فرضیه فوق نشان داد که مقدار آمار تی و ضریب مسیر برای متغیر اصلی (ابعاد فرهنگی مربوطه به ترتیب برابر ۷۵.۴۳۴ و ۰.۹۰۴ برآورد شده است. لذا باتوجه به این که مقدار عدد معناداری (-t Value) بیشتر از ۱.۹۶ و سطح معنی داری (۰.۰۰۰) کمتر از ۰.۰۵ به دست آمده، می‌توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای ۰.۰۵ معنادار است و بنابراین باتوجه به داده‌های گردآوری شده می‌توان فرضیه فوق را با احتمال ۹۵ درصد را تأیید کرد که در ادامه به صورت ریز شده در ابعاد فرهنگی مورد بررسی تمامی ابعاد فرهنگی به جز زبان (۰.۰۱۱ و ۱.۲۸۸) و تنوع قومی (۰.۰۲۵ و ۱.۵۳۱) که ضریب تی بیان شده کمتر از ۱.۹۶ و همچنین سطح معناداری به دست آمده به ترتیب برابر با ۰.۱۹۸ و ۰.۱۲۶ و بزرگتر از ۰.۰۵ می‌باشد ولی بقیه مؤلفه‌ها شامل ادیان و آیین‌ها، ادبیات و شخصیت‌های اسطوره‌ای، معماری، آداب و رسوم و اعیاد و توسعه و تقویت گردشگری فرهنگی مورد تأیید می‌باشد. باتوجه به نتایج به دست آمده در حوزه تأیید فرضیه فوق و ارزیابی این نتایج به سایر مطالعات انجام شده در این زمینه و این که شاخص‌های فرهنگی بر توسعه صنعت گردشگری در شهر عسلویه تأثیر معناداری دارد، می‌توان بیان کرد.

فرضیه فرعی دوم: شاخص‌ها و ابعاد اجتماعی شهر عسلویه بر توسعه گردشگری در این شهر تأثیر معناداری دارد.

....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال نوزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴

نتایج آزمون فرضیه فوق نشان داد که مقدار آمارتی و ضریب مسیر مربوطه به ترتیب برابر ۵۹.۶۹۷ و ۰.۸۸۶ برآورد شده است. لذا باتوجه به این که مقدار عدد معناداری (t-Value) بیشتر از ۱.۹۶ و سطح معنی داری (۰.۰۰۰) کمتر از ۰.۰۵ بدست آمده، می‌توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای ۰.۰۵ معنادار است و بنابراین باتوجه به داده‌های گردآوری شده می‌توان فرضیه فوق تحقیق با احتمال ۹۵ درصد را تأیید کرد و در ارتباط با مؤلفه‌های بررسی شده در قالب ابعاد اجتماعی مؤثر در توسعه گردشگری نیز تمامی مؤلفه‌های دارای سطح تأثیر معناداری بوده است. کشورهای در حال توسعه عمدتاً نسبت به ابعاد اجتماعی و فرهنگی گردشگری حساس هستند و حجم ورود گردشگران خارجی به‌ویژه از کشورهای صنعتی ممکن است به علت تفاوت‌های فرهنگی و نحوه زندگی سبب بروز تنش‌هایی گردد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

کشورهای در حال توسعه عمدتاً نسبت به ابعاد اجتماعی و فرهنگی گردشگری حساس هستند و حجم ورود گردشگران خارجی به‌ویژه از کشورهای صنعتی ممکن است به علت تفاوت‌های فرهنگی و نحوه زندگی سبب بروز تنش‌هایی گردد. سیر و سیاحت عاملی برای برقراری ارتباط با هم‌نوعان و سایر اقوام و ملل بوده و موجب تحکیم و تقویت مبانی زندگی اجتماعی می‌شود. از طریق سیر و سفر آدمی با آداب و سنن، اعتقادات و تحولات فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جوامع گوناگون آشنا شده و از فرهنگ آنان برترین‌ها را به عنوان محاسن ارتباط اجتماعی برمی‌گزیند. این تعاملات دو جانبه بوده و سبب تبادل عقاید دینی، علمی و تبلیغی می‌شود. اما با توجه به زندگی صنعتی و گسترش تکنولوژی، گاه، ره‌آورد سفر نفوذ فرهنگ‌های مبتذل، انتقال بیماری و از خود بیگانگی است. از سوی دیگر هوشیاری جامعه در پذیرش گردشگران، مهم و سرنوشت‌ساز است. با این حال رابطه بین گردشگری و فرهنگ و اجتماع صرفاً در نقش فرهنگ به عنوان کانون اصلی توجه گردشگر خلاصه نمی‌شود، بلکه طیف وسیعی از آثار اجتماعی و فرهنگی ناشی از تماس میان میزبان و بازدیدکننده را نیز در بر می‌گیرد. مقصود از ابعاد اجتماعی گردشگری، تغییراتی است که در زندگی مردم جامعه میزبان گردشگر رخ می‌دهد و این تغییرات بیشتر به سبب تماس مستقیم اهالی و ساکنان آن دیار و گردشگران صورت می‌گیرد. مدیریت پایدار گردشگری

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه

به دنبال بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی در مناطق گردشگری از طریق بهینه سازی منافع اقتصاد محلی، حفاظت از محیط طبیعی و انسان ساخت و فراهم آوردن تجارب مناسب برای بازدیدکنندگان است. این امر مستلزم توجه نظام‌مند به ابعاد فنی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، تاریخی و زیست‌محیطی، در حرکت به سوی استفاده از جاذبه‌های گردشگری مطابق با نیاز امروز و حفظ و ماندگاری این منابع برای آیندگان است. در مجموع می‌توان این گونه بیان کرد که وجود زیرساخت‌های مناسب در هر مکان از قبیل راه، بهداشت، مخابرات، آب، برق، تلفن، و به‌خصوص امنیت در جلب رضایت گردشگران اهمیت بسیار بالایی دارد. مشارکت مردم بومی در گردشگری پایدار یکی از معیارهای اصلی توان اجتماعی است. بدیهی است که اگر بومیان منطقه دیدگاه درستی از صنعت توریسم نداشته باشند، خدمات مناسبی نیز به گردشگران ارائه نخواهند کرد و یا حتی در برخی موارد ممکن است گردشگران را بعنوان افراد مهاجم و غاصب در نظر بگیرند. در این شرایط توسعه صنعت توریسم در منطقه با چالش‌های جدی رو به خواهد شد. وجود فرصت‌های شغلی مرتبط با گردشگری بدون شک یکی از ارکان توسعه توریسم در مناطق توریستی می‌باشد. از جمله مشاغل مرتبط با گردشگری می‌توان ساخت و ساز هتل‌ها، پانسیون‌ها و مراکز اقامتی، دفاتر و آژانس‌های تفریحی و گردشگری، فروشگاه‌های عرضه کننده محصولات بومی و غیره اشاره نمود. در این شرایط نه تنها افراد بومی هیچ تناقضی در منافع خود با صنعت گردشگری نمی‌بینند، بلکه گردشگری را فرصتی برای رشد اقتصادی منطقه خود قلمداد می‌کنند. تدوین استانداردهای گردشگری توسط دستگاه‌های مربوطه، عدم موازی کاری در تشکیلات گردشگری، وجود نظام بیمه‌ای مناسب برای گردشگران، استفاده از چهره‌های بنام فرهنگی جهت جذب گردشگر و غیره از دیگر عواملی هستند که توان اجتماعی یک منطقه در جذب گردشگر را تعیین می‌کنند. در کشور ما فرصت‌های گردشگری فراوانی وجود دارد که تاکنون به آن‌ها پرداخته نشده است. مدیریت کلان و متخصص در صنعت گردشگری حرف اول را می‌زند و باید فرصت‌ها را در کشور شناسایی کرده و آن‌ها را در طرح جامع گردشگری بگنجانند و زمینه سرمایه‌گذاری خصوصی را در زیرساخت‌های سخت مانند هتل‌ها، رستوران‌ها و جاذبه‌ها مهیا کرد و دولت نیز زمینه توسعه زیرساخت‌های نرم مانند آموزش، فرهنگ و ایجاد امنیت را در کشور گسترش دهد.

...پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال نوزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴

توسعه گردشگری در یک منطقه، عامل مؤثری برای مقابله با فقر محسوب می‌شود و موجب افزایش درآمد قشرهای مختلف، کاهش بیکاری، رونق اقتصادی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی می‌شود. از این رو، طی سال‌های اخیر، برنامه‌های عملی و سیاست‌ای کلان برنامه ریزی و توسعه گردشگری چه در سطح ملی و چه در سطح بین‌المللی مورد توجه برنامه‌ریزان دولتی و شرکت‌های خصوصی قرار گرفته است؛ بنابراین صنعت گردشگری مشروط بر اینکه نظام‌مند، دانش‌محور و دوست‌دار محیط باشد، می‌تواند به عنوان یکی از متنوع‌ترین و کم‌هزینه‌ترین بخش‌های اقتصادی در دستیابی به توسعه پایدار مناطق ایفای نقش کند. در سطح کلان، باید به بالا بردن اولویت توسعه گردشگری در درازمدت، سیاست‌های توسعه ملی، توجه بیشتر به برنامه‌ریزی، هماهنگی و نظارت و بهبود زیرساخت‌های مورد نیاز برای توسعه گردشگری، توانمندسازی مسئولان محلی به منظور اجتناب از بوروکراسی و سرمایه‌گذاری، توجه بیشتری شود. همچنین در سطح خرد، جوامع محلی باید در تصمیم‌گیری برای منطقه خود مشارکت بیشتری داشته باشند، آگاهی آن‌ها از اثرات مثبت و منفی گردشگری (از طریق رسانه‌های جمعی، آموزش و پرورش، کارگاه‌ها و غیره) افزایش یابد. همچنین مردم فرصت بالا بردن صدای خود را، در صورت نیاز، از طریق تقویت نهادهای مدنی داشته باشند. در نهایت این که شهر عسلویه از منظر مقوله‌های تأثیرگذار بر توسعه گردشگری پایدار از جمله زیرساخت‌های گردشگری، توان اقتصادی، توان طبیعی، توان جمعیتی - اجتماعی و تسهیلات گردشگری از وضعیت مناسبی برخوردار است.

پیشنهادهای

- فرهنگ سازی در جوامع میزبان در جهت معرفی قابلیت های گردشگری برای ایجاد رفاه در جوامع انسانی می تواند نقش مهمی در تعامل مثبت بین جوامع میزبان و میهمان ایفا نماید.
- آگاهی بخشی دستگاه های متولی گردشگری و به ویژه دفاتر خدمات مسافرتی و تورگردان ها و تدوین، چاپ و نشر دفترچه ها، کتاب چه ها و بروشورها و لوح های فشرده مناسب برای گردشگران.
- جلب مشارکت مردم جامعه میزبان به فعالیت در زمینه گردشگری می تواند فرآیند توسعه را با سرعت و سهولت بیشتری همراه سازد.

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی عسلویه

- زیرساخت‌های گردشگری برگردشگری پایدار با تأکید بر جذب توریسم تجاری در شهر عسلویه تأثیر معناداری دارد پس پیشنهاد می‌شود که معماری، فضا، طراحی‌ها و المان‌های شهر عسلویه کامل‌تری باشد.

- خدمات اساسی: تأمین آب، برق، ارتباطات از راه دور، جمع‌آوری زباله، بهداشت، امنیت و حفاظت در دستور کار به جهت ارتقاء سطح توان اقتصادی قرار گیرد.

- برای این که گردشگران به مقصدهای دورتر از شهرهای اصلی برسند، کارهایی در زمینه طرح‌های توسعه زیرساخت‌های گردشگری مانند پروژه برای مراکز برنامه‌ریزی شده جامع انجام شود.

- یک برنامه استراتژیک و مدیریت خوب وجود داشته باشد تا هر مقصد گردشگری بتواند از زیرساخت‌های گفته شده نگهداری مؤثری داشته باشد، به گونه‌ای که گردشگر و بومی دو احساس رضایت و راحتی کند.

منابع

- ابراهیمیان واقع‌نژاد، شعله، (۱۴۰۲)، بررسی نقش و جایگاه گردشگری شهری در توسعه اقتصادی و رونق کسب و کار در شهرها (نمونه موردی: شهرهای شمالی)، یازدهمین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در تعلیم و تربیت، روانشناسی، فقه و حقوق و علوم اجتماعی، شیروان. <https://civilica.com/doc/1900075>
- احمدی، مسعود، (۱۳۹۷)، روش تحقیق (روش‌شناسی کمی و کیفی با رویکرد پایان‌نامه و مقاله نویسی)، تهران، انتشارات پژوهشهای فرهنگی، چاپ سوم <https://iranculturalstudies.com/>
- اقبال مقدم، رویا، سعیده زرآبادی، زهرا سادات، ذبیحی، حسین، (۱۴۰۳)، گردشگری خلاق در بافتهای تاریخی با رویکرد کسب و کارهای نوپا (مورد پژوهشی: شهر رشت)، فصلنامه علمی - پژوهشی گردشگری و توسعه، سال سیزدهم شماره سوم، پاییز <https://www.itsairanj.ir> ۱۹-۳۵
- <https://doi.org/10.22034/jtd.2024.417320.2829>
- اکبرپور، محمد و اربابی، محمد، (۱۳۹۴)، واکاوی موانع گردشگری در روستاهای هدف گردشگری استان خراسان شمالی، فصلنامه میراث و گردشگری، (۱): ۹۶-۶۳ <https://www.magiran.com/volume/180025>
- امیدزاده، رضوان، زراء نژاد، منصور، کنگرانی فراهانی، علی و همتی، محمد. (۱۴۰۲). تحلیلی بر الگوی برندسازی مقصد گردشگری با تأکید بر شبکه‌های اجتماعی با رویکرد جامعه‌شناختی، پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال هفدهم/شماره سوم / پاییز <https://ensani.ir/fa/article/580818/>

....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال نوزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴

- بزرگی نیا، امیر حمزه، مظاهری، محمد مهدی، حاجیانی، ابراهیم و صاحی امیری، سید رضا. (۱۴۰۲). طراحی مدل راهبردی ارتقای مشارکت فرهنگی سازمان‌های مردم نهاد، پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال هفدهم/شماره چهارم / زمستان
<https://sanad.iau.ir/Journal/soc/Article/1125739/FullText>
- پاپلی یزدی، حسن و سقایی، محمد، (۱۴۰۰)، گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، انتشارات سمت، تهران.
<https://www.samt.ac.ir/fa/book/1295>
- پرمايه، رحيم، رمضانی پور، مهرداد.، بزرگمهر، کیا، حق زاد، آمنه، (۱۳۹۹)، عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شهر لاهیجان، نشریه جغرافیایی فضای گردشگری، ۹۳۴: ۲۷-۴۷
<https://sanad.iau.ir/journal/gjts>
- حسن‌زاده، فریا، (۱۳۹۴)، گردشگری سبز، محیط زیست و توسعه پایدار. جغرافیایی فضای گردشگری، ۴(۱۴): ۴۷-۳۹.
<https://sanad.iau.ir/journal/gjts>
- جلالی، مهدی. (۱۴۰۳). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر تضادهای کارگری در دوره پهلوی اول، پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال هجدهم/شماره سوم / پاییز
<https://sanad.iau.ir/fa/Article/1126826?FullText=FullText>
DOI: 10.71854/soc.2024-1126826
- درویشی، سعید، رضوی دینانی، ابتسام و دهقان شاد، حوریه. (۱۴۰۳). شناسایی عوامل مؤثر بر باورپذیری اخبار جعلی در میان کاربران شبکه‌های اجتماعی، پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال هجدهم/شماره سوم / پاییز
<https://sanad.iau.ir/Journal/soc/Author/1286467>
- رضائی، رسول و شهریزاد، زهرا، (۱۴۰۲)، نقش راهبردهای فرهنگ سازی در توسعه گردشگری پایدار با تأکید بر ارزش‌های بومی - محلی، اولین کنفرانس ملی بدون نفت، چگونه؟، تهران ۳۱۸۲۱-۳۸۸۲۰۴/elmnet.ir/doc
<https://elmnet.ir/doc/388204-31821>
- رضایی، عارف، محسن، امینی، مرضیه و داوری، سیده الهام. (۱۴۰۳). سنجش سناریوهای گردشگری شهر قم در افق ۱۴۱۰. نشریه علمی ساماندهی اقتصاد فضا، ۲(۵) ۳۴-۵۳، پاییز.
<https://sanad.iau.ir/journal/jose>
- شاطری، مهدیه و ملاقاسمی، حسن، (۱۴۰۲)، نقش فناوری‌های نوین در بهبود توسعه پایدار گردشگری و اقتصاد، دوازدهمین کنفرانس بین‌المللی گردشگری، فرهنگ و هنر، (۳) ۶-۲۹.
<https://www.symposia.ir/TCACONF12>
- علیپور، مظاهر و گلپور، گلایل، (۱۳۹۸)، ویرترین جاذبه‌های گردشگری ایران، انتشارات توسعه‌دهندگان، چاپ شصت و سوم
<https://www.gisoom.com/book/11390735>
- فروزش خویده، آیدا.، ایمانی هرسینی، جلیل.، خراسانی، نعمت اله، (۱۴۰۰)، تدوین برنامه مدیریت استراتژیک گردشگری جزیره هرمز، مجله تحقیقات منابع طبیعی تجدید شونده، ۱۲ (۱): ۱۴۵-۱۳۵
<https://sanad.iau.ir/Journal/jrnir/Article/817145/FullText>
- قاسمی، مسلم، موحد، علی، صداقت، مریم و خدا یار، امیر حسین، (۱۴۰۳)، عوامل و محرک‌های مؤثر بر امنیت شغلی راهنمایان گردشگری شهر تهران، فصلنامه علمی - پژوهشی گردشگری و توسعه، سال سیزدهم، شماره سوم، پاییز، ۱۸-۱
<https://doi.org/10.22034/jtd.2024.407622.2801> <https://www.itsairanj.ir>

تبیین شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری در شهر صنعتی سلویه

قره قول، ناصر، (۱۳۹۹)، مطالعه اهمیت گردشگری بر زندگی ساکنان بندر ترکمن، نشریه پویش در آموزش علوم انسانی دانشگاه فرهنگیان، ۶(۱۸): ۷۰-۵۷. <https://ensani.ir/fa/article/466285>

کریمی، حمید، اربابی، سبزواری، آزاده، ادیبی سعدی نژاد، فاطمه و رستم پیشه، مریم. (۱۴۰۳). ارزیابی رابطه توسعه گردشگری پایدار شهری با توان اکولوژیک (مطالعه موردی: منطقه ۲۲ کلان شهر تهران). ساماندهی اقتصاد فضا. ۱(۲): ۸۲-۹۶. <https://sanad.iau.ir/journal/jose>

کوهشاهی میرزاده، مهدی، خاوریان گرمسیر، امیر رضا، رستمی، منا، (۱۴۰۳)، رهیافت‌های توسعه اکوتوریسم روستایی در روستای مهرنجان شهرستان نورآباد ممسنی، استان فارس: مطالعه ای کیفی، فصلنامه علمی - پژوهشی گردشگری و توسعه، سال سیزدهم، شماره سوم، پاییز، ۶۹-۵۱. https://www.itsairanj.ir/article_191324.html <https://doi.org/10.22034/jtd.2023.391238.2755>

مومنی وصالیان، هوشنگ، غلامی پور، لیلا، (۱۳۹۰)، تخمین تابع تقاضای گردشگری در استانهای منتخب، اقتصاد مالی (اقتصاد مالی و توسعه)، ۵(۱۴): ۱۸۰-۱۶۲. <https://sanad.iau.ir/journal/ecj/Article/510699?jid=510699>

میری، محسن، انوری، قاسم و محدثی، الهام (۱۴۰۲)، موسیقی مقامی و تأثیر آن در توسعه گردشگری استان خراسان، دوازدهمین کنفرانس بین المللی گردشگری، فرهنگ و هنر، ۳(۲): ۴۲-۵۰. <https://civilica.com/doc/1899140>

نادری دوست، محبوبه و شجاعی باغبینی، گلنار (۱۴۰۱). طراحی مدل بازاریابی در جامعه مبتنی بر تجربه مشتری در طبیعت گردی استان مازندران، پژوهش‌های جامعه شناختی، سال شانزدهم / شماره سوم / پاییز https://journals.iau.ir/article_700104.html

-Gasparini, M. L., & Mariotti, A. (2023). Sustainable tourism indicators as policy making tools: Lessons from ETIS implementation at destination level. Journal of Sustainable Tourism, 31(7), 1719-1737. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09669582.2021.1968880>

-Ramkissoon, H. (2023). Perceived social impacts of tourism and quality-of-life: A new conceptual model. Journal of Sustainable Tourism, 31(2), 442-459. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09669582.2020.1858091>

سایت‌ها

<https://fa.wikipedia.org/wiki>

<https://parsmodir.com/research/survey.php>